

Warszawa, dn. 16 października 1996 r.

RPO/225213/96/I/AM-JS

Sąd Najwyższy
Izba Cywilna

Wniosek
Rzecznika Praw Obywatelskich

o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisu prawnego budzącego wątpliwości w praktyce, którego stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie.

Na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tj. Dz.U. Nr 109 z 1991 r., poz. 471) oraz art. 16 ust. 2 w związku z art. 13 pkt 3 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (j.t. z 1994 r. Nr 13, poz. 48)

w n o s z ę

o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisu prawnego budzącego poważne wątpliwości w praktyce, poprzez ustalenie, czy art. 87 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43 poz. 296, z późniejszymi zmianami) obowiązuje w całej rozciągłości w ten sposób, że stanowi podstawę prawną występowania w procesach cywilnych radców prawnych jako pełnomocników osób fizycznych i nie wymaga dla owego obowiązywania uprzedniej zmiany ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. Nr 19 poz. 145, z 1989 r. Nr 33 poz. 175), czy też art. 87 § 1 Kpc upoważnia radców prawnych do występowania w procesach cywilnych jedynie w granicach obowiązujących ustaw odrębnych, tj. w sytuacjach określonych

w art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 lipca o radcach prawnych oraz w razie świadczenia pomocy prawnej (obsługi prawnej) podmiotom gospodarczym w zakresie ich działalności gospodarczej na podstawie art 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. z 1988 r., Nr 41, poz. 324 z późn. zmian.).

Uzasadnienie

Konieczność udzielenia odpowiedzi na przytoczone pytanie wynikła na tle rozbieżnej praktyki sądowej.

Niektóre sądy uważają, że art. 87 Kpc stanowi upoważnienie do występowania radców prawnych w procesach cywilnych jedynie w zakresie określonym art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 1982 r. Nr 19, poz. 145 z późn. zmian.).

W szczególności do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło pismo radcy prawnego reprezentującego osobę fizyczną w postępowaniu cywilnym przed Sądem Rejonowym w K., któremu odmówiono dopuszczenia do udziału w sprawie (zał. 1).

W uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 8 lipca 1996 r. o nieuwzględnieniu wniosku radcy prawnego o nadesłanie odpisu postanowienia z dnia 12 lipca 1996 r. sygn.akt I C/225/96 wraz z uzasadnieniem - Sąd przyjął, iż istnieje sprzeczność między regulacją przepisu art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, która nie została zmieniona, nową treścią w brzmieniu art. 87 § 1 kpc (zał. 2).

Zdaniem Sądu - powstał problem, którą ustawę stosować. Po rozważeniu wszelkich "za" i "przeciw" Sąd przyjął za zasadne, iż w przedmiotowej sprawie przeważające znaczenie ma zasada, że ustawa szczególna, deroguje przepisy ustawy o charakterze ogólnym i w związku z tym należało przyznać priorytet ustawie o radcach prawnych, która nie przewiduje możliwości zastępstwa procesowego na rzecz osób fizycznych przez radców prawnych.

Także Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 sierpnia 1996 r. (I PKN 6/96) opowiedział się za podobnym kierunkiem wykładni odrzucając kasację wywiedzioną w imieniu osoby fizycznej przez radcę prawnego, z powodu braku uprawnienia. Zdaniem SN, chociaż ostatnia zmiana art. 87 § 1 Kpc może sugerować, że obecnie radcowie prawni uzyskali prawo uczestniczenia w procesie cywilnym bez żadnych ograniczeń (co do rodzaju sprawy i zastępowanego

podmiotu), to taka sugestia, zdaniem tego konkretnego składu SN, nie może być jednak przyjęta w praktyce sądowej.

Wedle poglądu odmiennego, stosowanego w praktyce przez liczne sądy, nowelizacja procedury cywilnej dokonana w ustawie z dnia 1 marca 1996 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 189) z mocą obowiązującą od dnia 1 lipca 1996 r., poszerzyła w art. 87 Kpc. krąg fachowych pełnomocników o radców prawnych, którzy mogą występować przed Sądem na równi z adwokatami we wszystkich sprawach cywilnych, jakie rozpoznają sądy powszechne, Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny. Taką praktykę stosują w szczególności sądy warszawskie i poznańskie (Dowód - zał. 3 i 4).

Twierdzi się, iż gdyby ustawodawca uwarunkował zrównanie uprawnień procesowych radców prawnych od uprzedniego dokonania zmian w ustawie o radcach prawnych z 1982 r., stwierdziłby to wyraźnie lub ograniczył w art. 87 § 1 i 2 Kpc możliwość występowania radców prawnych jako pełnomocników tylko do spraw gospodarczych. Skoro tego nie uczynił, to osoba fizyczna jest upoważniona do udzielenia pełnomocnictwa procesowego adwokatowi lub radcy prawnemu w granicach swobodnego wyboru pełnomocnika.

Zdaniem zwolenników tego drugiego punktu widzenia, prawo do zastępstwa procesowego zawsze było i jest regulowane w Kpc i innych przepisach procesowych, a art. 14 ustawy z 1 marca 1996 r. definitywnie rozstrzyga, od jakiej daty obowiązują przepisy o zrównaniu radców prawnych z adwokatami.

Twierdzą więc oni, że niestosowanie w praktyce orzeczniczej omawianego zrównania radców prawnych z adwokatami w reprezentacji osób fizycznych w polskim procesie cywilnym może uzasadniać zarzut naruszenia zasady praworządności, a także, że każda osoba fizyczna w ramach swobodnego wyboru pełnomocnika może umocować radcę prawnego do jej reprezentowania w każdej sprawie cywilnej, a jego niedopuszczenie do wykonywania czynności pełnomocnika może upoważniać tę osobę do skutecznego powoływania się na fakt pozbawienia jej możliwości obrony swych praw.

Dorzuca się też argument, że ustawa o radcach prawnych z 1982 r. ma charakter ustawy ustrojowo-organizacyjnej i wyłącza możliwość regulowania w niej materii dotyczącej zastępstwa procesowego, która może być zawarta wyłącznie w przepisach regulujących postępowanie sądowe, a więc w Kpc.

Całkowicie przeciwstawne poglądy prezentują też w prasie najwyżsi przedstawiciele zainteresowanych środowisk prawniczych, tj. radców prawnych i adwokatów. (Por. Andrzej Kalwas: Radca prawny tak jak adwokat, "Rzeczpospolita" Nr 22 z 20 września 96 r., s. 19 oraz Czesław Jaworski: A jednak

radca prawny nie tak jak adwokat, "Rzeczpospolita" Nr 238 z 11 października 96, s. 17).

Także w najnowszej doktrynie brak jednolitości. Zwolennikami zacieśniającej interpretacji art. 87 § 1 Kpc są np. Tadeusz Wiśniewski (Apelacja i kasacja, nowe środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym, s. 147-149) oraz Tadeusz Ereciński (Apelacja i kasacja w procesie cywilnym wg ustawy z 1 marca 1986 r., s. 109).

Natomiast Sławomir Dalka twierdzi jednoznacznie, iż w ostatniej nowelizacji kpc: "Dokonano postulowanych przez adwokatów i radców prawnych zmian w kwestii oznaczenia, kto może być pełnomocnikiem procesowym". Autor ten dodaje następnie, iż "konsekwencją zrównania zawodu radcy prawnego z zawodem adwokata jest też możliwość ustanowienia (według nowego § 1 art, 117) dla strony zwolnionej od kosztów sądowych w całości lub w części, adwokata lub radcy prawnego z urzędu. (Por. S.Dalka: Zmiany w procedurze cywilnej według nowelizacji z 1 marca 1996 r., Państwo i Prawo nr 8-9/1996, s. 30).

Zważywszy wskazane rozbieżności w orzecznictwie, których nie usuwa jednostkowe postanowienie Sądu Najwyższego, a także nie sprzyjające ujednoczeniu orzecznictwa rozbieżności w publicystyce i doktrynie, wyjaśnienie zagadnienia prawnego przedstawione Sądowi Najwyższemu staje się - zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich - niezbędne.

dr Jerzy Świątkiewicz
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich